

Наша

ШУТИ

БРОЈ 40 АВГУСТ 2008

ЈП МАКЕДОНСКИ ШУМИ

*Менувајќи
ја свеста за
шумата,
се менуваме
себе си!*

Летна убавина

Насловна: *Satranila fortanakiana*
локалитет Две Уши, планина Кожуф
(Фото: Дејан Манџковски)

наша тема

Дабовите заземаат значајно место во обновата на шумите. Ви презентираме неколку начини за производство на дабови садници кои може да се применат и кај нас.

11

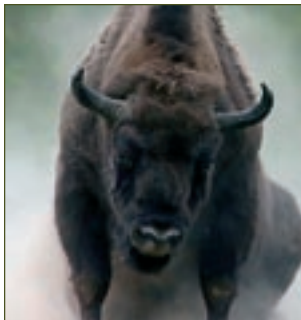
разговор со повод

Дендропаркот – планетарна урбана шума е облагородено градско зеленило, со посебна намена, лоциран во централното градско подрачје.

14

ловен туризам

Како исклучително диви животни бизоните се доста претпазливи и никако не дозволуваат човечко присуство на одалеченост до 150 метри.

18

природа и здравје

Среброто е поврзано со правилната работа на одбрамбениот механизам на организмот и во негово отсуство таа се нарушува.

22

04 БЛИЦ

Вести, In memoriam, УМАГ 2008

07 ЕДИТОРИЈАЛ

Менувајќи ја свеста за шумата ...

08 ПРОЕКТИ

Фопер

09 ИЗВЕШТАЈ

Приватни шуми

10 ПОСЕТА

Ловиште Честово

11 НАША ТЕМА

Садници од даб

14 РАЗГОВОР СО ПОВОД

Дендропарк – планетарна урбана шума

18 ЛОВ И ЛОВЕН ТУРИЗАМ

Европски бизон – зубр

20 СВ. ПРЕОБРАЖЕНИЕ

Ново хортикултурно уредување

22 ПРИРОДА И ЗДРАВЈЕ

Сребрена вода

26 ИСТРАЖУВАЊЕ

Приватни шуми

28 СИМБОЛИКА НА ДРВЈАТА

Дабот – дом на самовилите

Весник на ЈП за стопанисување со шуми Македонски шуми

Издавач: ЈП Македонски шуми • За издавачот: Владимир Бахчовановски генерален директор • Главен и одговорен уредник: Соња Никчевиќ • Редакција: Соња Никчевиќ, Фатима Шкријељ • Издавачки совет: Владимир Бахчовановски, м-р Костадинка Соколовска, д-р Константин Бахчеванциев, м-р Здравко Трајанов, м-р Слободан Климоски, Соња Никчевиќ, Лепосава Ѓуроска, Бранко Клетнички • Ликовно-техничка обработка: Дејан Крле • Печайти: Санико – Скопје
Адреса: ЈП Македонски шуми, Ул. Перо Наков бб, Скопје • тел. 02.2581.080 • факс 02.2581.824
makshumi@mkdsumi.com.mk • www.mkdsumi.com.mk

Подготвени за новата ловна сезона 2008. година

Ловната сезона во ловиштата на ЈП Македонски шуми започнува на 1. Август. Годинава најголем интерес странските ловци повторно покажаа за лов на дивокоза во ловиштето *Лешиница* – Тетово. Најавени се традиционални гости од Австрија, Германија, Италија и Шпанија, а за првпат оваа година ќе има и гости од Естонија. Со ова продолжува досегашната соработка со постојаните агенции за ловен туризам *Трофеј, Семендрија, Сафари интернационал* и *Tuttosaccia*. Треба да се нагласи дека оваа година постои интерес и за лов на обичен елен и елен-лопатар во ловиштето *Полаки* – Кочани.

Исто така, треба да се потенцира фактот, дека во тек е постапката за преземање на активности за подигање на уште едно ловиште од затворен тип за муфлонска дивеч. Со ова ќе се надополни и заокружи ловната понуда на ЈП Македонски шуми, со што таа ќе стане поатрактивна и поконкурентна на пазарот. ❀

Во посета на Центарот за производство и доработка на семе – Пожега, Р. Србија

Во согласност со Законот за репродуктивен материјал од шумски видови, донесен на 04.05.2007 год., ЈП Македонски шуми и со закон е обврзано за производство на посадочен материјал од контролирани насади. За жал овој сегмент на шумарството кај нас е на многу ниско ниво. За таа цел, на крајот на јули, 2008 год., во посета на Центарот за производство и доработка на семе во Пожега, Р. Србија, беа пом. дир. м-р Слободанчо Климоски и советникот на ген. дир. Ангеле Спировски. Центарот за семе – Пожега стопанисува во рамките на ЈП Србијашуме и претставува еден од најсовремено опремените и технолошки развиени центри во регионот. Овој центар кој располага со најнова технологија и според

тоа произведува висококвалитетен семенски материјал, треба да биде урнек за изградба на слични капацитети во Р. Македонија. Имајќи ги предвид законските норми кои пропишуваат употреба на висококвалитетен и проверен семенски материјал, како и агендата на Владата на Р. Македонија, според која потребите за квалитетен семенски материјал ќе бидат повеќекратно зголемени, ЈП Македонски шуми како производител на семенски и посадочен материјал треба да биде во можност да излезе во пресрет со квалитетен расад. ЈП Македонски шуми, логистички и стручно ја поддржа акцијата *Ден на дрвоџо*, која се очекува и понатаму да продолжи, а за тоа е неопходен еден ваков капацитет за производство на квалитетно семе. ❀

Борба со шумски пожари

Секое лето сме сведоци на појава на бројни шумски пожари, кај нас и во светот, за што треба многу време и материјални средства за да се надоместат штетите. Тоа наметнува обврска за постојано превенирање и контролирање на шумските пожари. ЈП Македонски шуми активно учествува во активностите за спречување на појава на пожари. Операционализира соработката помеѓу одговорните институции за гаснење на шумски пожари; Дирекција за заштита и спасување; Агенција за справување со кризи; мзшв и ЈП Македонски шуми.

Имајќи ја предвид против-пожарната превентива, се изработуваат планови за заштита на шумите од пожари со кои се преземаат превентивни мерки за сите шуми во државна и приватна сопственост, за површините под шума, со проценка за опасноста од пожари. Се формираат служби за набљудување и дојава за пожари. Во шумските состоини на кои им се заканува опасност од настанување и ширење на пожари, се спроведуваат шумско одгледни мерки и работи. Се врши едукација

и мотивација на граѓаните за потребите на сузбивање и гаснење на пожарите. Од досегашните искуства во текот на годината се појавуваат два максимума за појава на шумски пожари во период април-мај и август-септември, со што се актуелизира потребата во овој период да се засилат превентивните, супресивните и пресупресивните мерки за заштита од шумски пожари. ❀

Ограничување на движењето во шума

Врз основа на чл. 53 од Законот за шуми (Службен весник на РМ бр 47/97; 07/00; 89/04 и 54/07), и донесеното Решение бр 02-9274/1 од 09.07.2008 г. од страна на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство за ограничено и контролирано движење низ шумата, ЈП Македонски шуми издаваше *Одобрение за движење во шума*. Одобрението се издаваше во ЈП Македонски шуми на физички и правни лица кои имаат неопходна потреба од движење во шума, врз основа на барање за намерата и целта на престојот во шума и времетраење на престојот во шума. Целта на оваа мерка е превентивно да се делува во насока на спречување на евентуална појава на пожари на отворен простор. Во *Одобрението* се нагласува строга забрана за: палење на оган, правење скари, фрлање догорчиња и секаков запалив отпадок и материјал.

Поради намалените дневни температури на воздухот и врнежите во изминатите две недели, Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство одлучи да ја повлече *Забраната за движење во шума или одделни нејзини делови* освен во наведениот регион. Овој регион е најжубиот дел со највисоки дневни температури и превентивно *Забраната* ќе остане на сила.

Стручните служби на Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство ќе ги следат метеоролошките услови во Република Македонија и во случај на појава на подолг сушен период пропратен со високи температури, *Забраната* ќе ја врати во сила на целата територија.

Забраната за движење во шума или во одделни нејзини делови, бр 02-9274/1, од 09.07.2008 година и важност од 09.07.2008 до 30.09.2008 година, престанува да важи освен во Демир Каписко, Валандовско-Гевгелискиот регион. ❀

Шум. инж. Ѓорѓиев Симеон

(1942-2008)

Ѓорѓиев Симеон, дипломиран шумарски инженер, е роден на 04.09.1942 година во Свети Николе. Завршил основно образование во Свети Николе, а средно образование отсека шумарство во Кавадарци. Дипломирал на *Шумарски факултет*, во Скопје во 1966 година. Работел како шумарски инженер во шс *Шумарство* – Свети Николе од 1967, па потоа во ЈП Македонски шуми до пензионирањето. Творец е на *сисеј-методата* за производство на садници која и денес се применува во расадникот во шс *Шумарство* – Свети Николе.

Работеше активно на пошумувањето (*защитниот илјаци*) на Овче поле и има дадено огромен придонес

Садница
произведена
според
СИСЕТ-МЕТОДАТА

и како одговорен на расадникот. Како стручњак го красеа одговорност, вредност и посветеност на својата професија.

По пензионирањето собираше лековити растенија, и се занимаваше со иноваторство.

Сисеј методата за производство на садници е негова иновација. Еколошкото друштво *Изјре* од Свети Николе за ова има издадено книга во 2002.

Има учествувало на повеќе саеми на кои бил наградуван:

- * диплома за гран при и пехар на првата меѓународна изложба *Ековитта 2003*;
- * бронзен медал со ликот на Никола Тесла од изложбата *Проналазањето – Београд 2003* за сисет методот;
- * златна плакета и диплома на *Макинова 2002* и *2008* година.

Како да се каже со неколку зборови што се направи Симеон во својот исполнет со творештво живот?

Беше татко кој ги научи своите деца на мудрост, а негови деца се и дрвјата засадени насекаде низ Овче поле. Тие ќе сведочат за овој прекрасен човек-шумар кој беше посветен на неговата работа и семејството. Зад него остануваат неговите иновации за кои никогаш не беше доволно награден, освен со фактот дека неговото дело треба да продолжи да живее и да се надградува. †

Шум. инж. Љупчо Жежовски

(1958-2008)

Љупчо Жежовски е роден на 21.04.1958 година во с. Русиново, каде завршува основно образование. Средно шумарско училиште завршува во зшшц *Ѓорче Пейров* во Кавадарци, а Шумарски факултет – насока Шумарство, завршува во 1982 година и истата година се вработува во шс *Малешево* – Берово, на работно место – референт за приватни шуми.

Во својот работен век во шс *Малешево* – Берово, работи на повеќе работни места и тоа како раководител на шсе, референт за план и анализа, технички директор, самостоен референт за одгледување и заштита. Во ноември 1998 год. е назначен за помошник директор на Секторот за користење на шумите и примарна преработка во дирекција на ЈП Македонски шуми – должност која ја извршува до 2000 година. Потоа се враќа во шс

Малешево – Берово каде работи на местото референт за план и анализа.

Во работењето, секогаш се истакнуваше со својата стручност, принципиелност, работливост и хуманост. Во својот работен век постигна видни резултати во шумарската наука и практична примена на научните сознанија. Беше автор на повеќе стручни трудови од областа на шумарството.

Ненадејно почина на ден 12.07.2008 година, во Берово. ЈП Македонски шуми изгуби вреден и способен шумар, а неговото семејство сопруг и родител. †

Во организација на Хрватскиот синдикат на шумарството, од 29. мај до 2. јуни годинава во Умаг на Истра се одржаа овогодишните Меѓународни спортски средби на работниците од шумарството од повеќе земји. На овие 18^{ти} по ред традиционални спортски средби учествуваа околу 1 600 натпреварувачи од Хрватска, Македонија, Романија, Полска, Словенија и Унгарија.

Овогодишната Хрватска шумаријада, како што домаќините популарно ги нарекуваат, Меѓународните спортски средби на шумарските работници, се одликуваат со вистински натпреварувачки дух и фер-плеј во секоја смисла.

На меѓународната смотра на учесниците, синдикалците на ЈП Македонски шуми се во бели маички

Важно е да се учествува, па макар да се даде и по некој автогол ...

Македонските синдикалци по завршувањето на игрите

од **МАРЕ БЛАГАДУША**

Екипата на Македонија што ја предводеа Претседателот на Синдикатот од областа на шумарството Живко Митревски и секретарот Славица Настова, ја сочинуваат претставници од петнаесетина подружници на шумските стопанства во состав на ЈП Македонски шуми. Покровител на оваа манифестација беше ЈП Хрватске шуми на чија сметка беа и сите трошоци на *Средбиите*.

По свеченото отворање на *Средбиите* што се одржа во присуство на високи функционери од ресорните министерства на Владата на Хрватска, и со учество на водечките личности на Хрватскиот синдикат од шумарството, на прекрасните терени во близината на Умаг во рамките на оваа манифестација се одвиваат натпревари во повеќе спортски дисциплини: мал фудбал, куглање, тенис, пинг-понг, одбојка на песок, пикадо, шах, влечење јаже, стрелаштво, кошарка и борење.

Средбиите беа добра прилика за дружење на учесниците од повеќе земји и можност за нивно меѓусебно деловно запознавање. Низ разговорите, драгоцената беше размената на искуства во однос на тековното решавање на проблемите во областа на стопанисувањето со шумите. Како што во голема мера се покажа, проблемите безмалку насекаде се слични, при што, пристапот кон нивното решавање кај секоја од наведените земји произлегува од концептот на организационата поставеност на нивните шумски стопанства.

Екипата на ЈП Македонски шуми се врати со оценка дека учеството на оваа меѓународна *шумаријада* донесе мошне корисни искуства со повеќекратно значење. Вреди да се додаде и тоа дека домаќините, Хрватскиот синдикат од шумарството и ЈП Хрватске шуми заслужуваат највисока оценка и пофалба за организацијата и реализацијата на оваа масовна меѓународна манифестација, што беше изведена со восхитувачка беспрекорност. 🏆

Менувајќи ја свеста за шумата, се менуваме себе си!

од СОЊА НИКЧЕВИЌ

Пред Вас, почитувани читателю, е 40-тиот јубилеен број на списанието Наши шуми.

Пред десет години, на крајот од веќе далекувата 1998 година, излезе првиот број на списанието Наши шуми, направен со ситот ентузијазам и желба за создавање на нешто ново, но и нешто што ќе трае...

Замислено како списание во кое ќе се обработуваат теми од шумарството, екологијата и заштитата на животната средина, родено заедно со М. Македонски шуми, стана главен и единствен информатор и сведок за развојот и растежот на претпријатието. Како афирмативно информативно масило, Наши шуми растеше и се развиваше ... и созреваше надминувајќи ги сите потешкотии и препреки.

И не се откажавме, ништо подзастанаваме. Издржавме во нашата намера менувајќи ја свеста за шумата – да се менуваме и ние во односот кон неа. Ни еден ми не забораавивме дека списанието е создадено за презентација на работата на М, за афирмација на интегралното стопанисување со шумите и маркетинг на шумарството, во функција на шумите и шумарството, со исклучителна желба и настојување за придонес при реализација на овие цели.

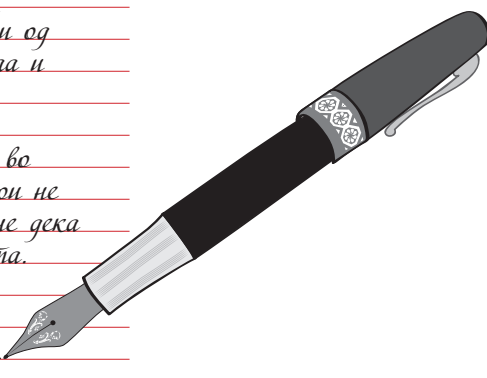
Знаејќи дека свеста како филозофска категорија е определена со местото на поединецот во општеството, не претендиравме за брзо, тучку постално, континуирано и пред се, планирано менување на свеста за значењето на шумите. Нашето внимание, програмски и уредувачки е насочено кон определена целна група на луѓе кои мислат на шумите, со нив растат, дишат и се развиваат во ритмот на природата и пулсот на шумите ...

Знаејќи дека, за да порасне дрвото, пред се треба да се посади добро семе кое претставува иднина на сегашноста, или благодариме на сите што помагаа со свои прилози и позитивна енергија во развојот и растежот на списанието „Наши шуми“ и шумарството во Република Македонија.

Или благодариме на бројните шумарски стручњаци кои беа наши соработници, а пред се огромна благодарност до актуелниот генерален директор 1-дин Владимир Бахчовановски, како и на сите генерални директори од постоењето на М. Македонски шуми, кои ја разбирааа и поддржаа програмската ориентација на списанието.

Благодарност до сите кои ни помагаа и беа со нас во време на создавањето, но благодарност и до оние кои не можеле или не сакале да помогнат, од кои научивме дека сепак, патот кон иднината поминува низ сегашноста.

А креатори на сегашноста сме ние самите, со својот однос кон шумите и животната средина.

ПРОДОЛЖУВАЈЌИ СО РЕГИОНАЛНИТЕ КУРСЕВИ КОИ СЕ ВКЛУЧЕНИ ВО ПРОЕКТОТ **ФОПЕР** ЗА ОБУКА НА ВРАБОТЕНИТЕ ЛИЦА ВО ШУМАРСТВОТО, ВО **ТИРАНА**, АЛБАНИЈА ВО ПЕРИОД ОД 23 - 26.06.2008, СЕ ОДРЖА **КУРС** ПОД НАСЛОВ **РАЗВОЈ НА ПРЕТПРИЕМАШТВОТО И МЕЃУНАРОДЕН МАРКЕТИНГ ЗА НЕДРВНИ ШУМСКИ ПРОИЗВОДИ**

од дипл. шум. инж. ДЕЈАН МАНЏУКОВСКИ

Организатор на курсот беше Шумарскиот факултет од Тирана и истиот се одржа во хотел Тафај. Учесници на овој собир беа претставници на неколку државни институции од областа на шумарството од Хрватска, Србија, Босна и Херцеговина, Република Српска, Македонија, Црна Гора и Албанија, односно 16 лица на број. Обуката беше спроведена од м-р Елвира Базина, меѓународно стручно лице од дадената тема.

Учесници од Македонија беа: дипл. шум. инж. Дејан Манџуковски и дипл. шум. инж. Игор Стојановски од Секторот за уредување на шуми и проектирање при Дирекцијата на ЈП Македонски шуми и дипл. шум. инж. Јурант Дика од Министерството за Земјоделство, Шумарство и Водостопанство.

Материјалот од предавањата предвидени за обука од зададената тема беше обработен во четири дена. Истиот се состоеше од изнесување на материјата од страна на тренерот и интерактивна работа на учесниците на курсот.

Редоследот на обработената материја по денови

Прв ден: презентации на учесниците за динамиката и развојот на индустријата за недрвни шумски производи во сопствените држави, додека предавачот подетално се осврна на индустријата за недрвни шумски производи во Албанија.

Во поладневната сесија се одржа групна презентација со дискусија за силата, слабостите, предностите и заканите (swot) на индустријата за недрвни шумски производи.

Второиди ден беше посветен на органското производство во индустријата за недрвни шумски производи (предности и мანი), овластени сертификациони тела на светско ниво и слично, како и претставување на неколку здруженија вклучени во органско производство како и меѓународно претставување на производот. Истиот ден презентација одржа претседателот на здружението за органско производство г-дин Џевит Хисенај.

Третиоиди ден беа разработени меѓународните стандарди од областа на органското производство за недрвни шумски производи, а во поладневната сесија се стави акцент на стратегијата за маркетиншко претставување на производите со презентации на работните групи од учесниците на курсот.

Истиот ден во поладневните и вечерните часови беше организирана посета на туристичкото место Драч на Јадранското море;

Четвртоиди ден беше посветен на посета на компании кои работат на органско производство на недрвни шумски производи како и посета на откупниот и преработувачки центар за ароматични и лековити растенија FILPI каде учесниците на курсот се запознаа со начелата на развојот на еден ваков бизнис, односно начинот на прибирање на сировините, изнаоѓање на пазари и пласман на производот.

Во поладневните часови беше организирана посета на културно-историскиот ликалитет во градот Круја.

Со завршување на курсот учесниците добија сертификат за овластени тренери од темата на претприемаштвото и меѓународен маркетинг за недрвни шумски производи. 📄

НАЦРТ ЗАКЛУЧОЦИ ОД КОНФЕРЕНЦИЈАТА СТАТУСОТ НА ПРИВАТНИТЕ ШУМИ ВО ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА ОДРЖАНА НА 30.06 - 02.07.2008 ВО СКОПЈЕ, МАКЕДОНИЈА

Претставници на асоцијации на сопственици на шуми и државните власти од Албанија, Босна и Херцеговина, Бугарија, Хрватска, Унгарија, Македонија, Србија, Црна Гора, како и експерти од областа на шумарството од Конфедерацијата на Европски сопственици на шуми (SERF), Организацијата за храна и земјоделство (FAO), Холандската агенција за развој (SNV), Меѓународната агенција за развој на Шведска (SIDA) зедоа учество на конференцијата и дискутираа на разни теми и прашања во врска со стопанисувањето и управувањето со приватните шуми во Југоисточна Европа.

Заклучоци

Врз основа на презентираниот на конференцијата, учесниците дојдоа до следниве заклучоци:

Приватното шумарство, производството на трупци, недрвни шумски производи и други услуги со пазарна вредност како и обезбедувањето на јавни услуги имаат потенцијал многу повеќе да придонесат за одржливиот развој во Југоисточна Европа. Економскиот приход, можностите за вработување и вредностите на животната средина од стопанисувањето со приватните шуми се од заеднички интерес за државната администрација / влада и приватните сопственици на шуми.

Сепак конференцијата прифати различни пристапи за тоа како да се постигне подобар придонес од приватните шуми за одржлив развој во целните земји, особено во поглед на проширување на потребните државни регулативи.

Веродостојни, транспарентни и редовни дијалози меѓу државните администрации и легитимните претставници на приватните сопственици на шуми се основен предуслов за имплементација на економскиот, социјалниот и потенцијалот на животната средина од приватните шуми. Конференцијата ги зеде предвид приватните сопственици на шуми како важни партнери за постигнување на целите на државната шумска политика. Државните програми за шумарството се сметаат за корисна рамка за стратегиите за имплементација.

Прејораки

Што се однесува до стопанисувањето со приватните шуми, учесниците препорачаа:

- * Воведување на модерни пристапи на одгледување како и сеопфатно стопанисување со природните ресурси во приватните шуми;
- * Тежнеење кон одржливост на природните ресурси во приватните шуми и нивните придобивки за општеството;
- * Видоизменување на производството и услугите со точна распределба на приходите според соодветните трошоци и обезбедување на јавни шумски услуги врз база на соодветни јавни финансии;
- * Организирање на соработка на приватните сопственици на шуми преку асоцијации или други здружни дејности;

- * Активно и редовно учество во процесите на политиката на донесување на одлуки.

Предлози

Во однос на администрацијата/управувањето на недржавните шумарства, учесниците предложија:

- * Вклучување на различни природни ресурси од шумите (дрво, дивеч, печурки) сеопфатно/детално во правата на приватна сопственост со цел да се избегнат било какви конфликт на интереси при стопанисувањето;
- * Ограничување на границите на правата на сопственост на сопствениците на приватни шуми до степен во најголема можна мера и фокусирање на ограничувањата на субјектите каде употребата на правата на приватна сопственост се судрува со јавниот интерес во развојот на шумарството (на пр. заштитни мерки, јавен пристап до шумите);
- * Употреба на правни, законски рестрикции на правата на сопственост подеднакво за сите видови на сопственици на шуми (државни, општински, приватни);
- * Постапување на соодветни механизми за финансирање на јавните шумски служби (на пр. *зелен данок* на приход);
- * Поддршка на приватното шумарство преку изградба на капацитети за асоцијациите на сопственици на приватни шуми;
- * Надомест за економските загуби предизвикани од правни ограничувања на правата на сопственост преку соодветни алати и процедури (пр. даночни отстапки, посебни субвенции);
- * Обезбедување на соодветни програми за имплементација на правата на сопственост на приватните шуми (пр. катастар, шумски надзор);
- * Изградба на капацитети за јавно запознавање и индивидуално прифаќање на правните дефиниции за сопственичките права во шумите;
- * Обезбедување на правни мерки за управување со земјиштето, на пример преку поддршка на асоцијациите на сопственици на приватни шуми, иницијатива за тргување со шумското земјиште и сл;
- * Одделување на контролните функции на државата од стопанисувањето со шумите во државна сопственост, и нивно организирање во рамките на субјекти кои дејствуваат како трговски субјекти;
- * Следење и развој на процесот на обнова, според националната законска регулатива;
- * Вклучување на приватните сопственици соодветно во одлучувачката политика за шумарството, особено да им помагаат на државните институции при препознавањето и решавањето на специфичните прашања на шумарството во мали размери.

Земјите учеснички ги изразија своите намери овие заклучоци да бидат дел од нивните национални процеси за шумската политика и да лобираат за развој во посебните рамковни политики колку што е можно подобро. 🌲

Ловиштето Честово подготвено за ловната сезона

од ТИХОМИР ШУНТОВ

Ловиштето Честово е востановено како ловиште за ситен дивеч со одлука на Владата на РМ за востановување на ловиште на територијата на РМ (Сл. весник на РМ бр 49 / 97) и се наоѓа во Долно-вардарското ловно стопанско подрачје – реон Валандово.

Основната цел на стопанисувањето на ловиштето е насочена кон формирање и трајно одржување на стабилни популации кои со својот генофонд ќе обезбедат продукција на квалитетен и здрав дивеч. Активностите од овој домен ќе претставуваат неделива целина и се насочени кон создавање услови за непречено природно размножување на дивечот и преживување на подмладокот и создавање на стабилни популации чија густина ќе биде сообразна со утврдениот бонитетен ред на ловнопродуктивните површини.

Искористувањето на дивечот се врши со застрел на ниво сообразено со неговата фактичка состојба во ловиштето.

Целокупното стопанисување со дивечот се потпира врз доходовна основа при што се настојува приходите остварени со застрелот да обезбедат профитабилност на ловиштето.

Покрај ловиштето поминува автопатот Скопје-Солун, што покрај природните (орографски, хидрографски, геолошко-педолошки и, особено – климатски) го прават многу пристапно и атрактивно.

Вкупна површина на ловиштето е 7 000 ха, од што на ловна површина отпаѓа 6 650 ха (ораници—1 770 ха, ливади и

Еребица камењарка

пасишта—1 100 ха, трстици и бари—60 ха) и ловнопродуктивна површина—350 ха, на неловни површини 350 ха.

Ловиштето нуди лов на див зајак, еребица камењарка, полска еребица и ловен фазан.

Со планска работа и организирана заштита во последните години се зголемува бројната состојба на овие видови дивеч и ловиштето се повеќе потсетува на годините кога во него ловеле странски гости и ловот бил многу богат и квалитетен.

Во рамките на своите активности ловот да стане стопанска дејност и со богата ловна понуда да ги заинтересира домашните и странските ловци, ЈП Македонски шуми, преку подружницата Саланџак од Валандово од пред неколку години прави напори за создавање на услови за вештачко производство и одгледување на фазанска дивеч, за што е изградена адаптивна волиера од 2 000 м², набавен инкубатор за вештачко производство на пилиња со капацитет од 460 фазански јајца од кои минатата година во ловиштето беа пуштени 350 пилиња, а со што е исполнета обврската од ловно стопанската основа.

Со доопремување на потребните пратечки објекти, постои реална можност за автохтоно производство, одгледување и населување со фазанска дивеч во ловиштето, со што истото ќе може да одговори на високите стандарди и најпробирливи вкусови. А тоа претставува вистински предизвик за вистинските ловци. 📍

Ловен фазан

Производство на Садници од Даб

Обнова на шумите со даб се врши со потсејување, како и со пошумување со садници. Позастапен е вториот начин поради што расадничките технологии за производство на дабови садници се доста напредни.

Дабовите заземаат значајно место во обновата на шумите во многу земји, особено во Средна и Западна Европа. Тука најголемо стопанско значење има *стјежеројт*, *јорунојт*, а од алохтоните видови, *црвениојт* даб. Во земјите од Јужна Европа, стопанско значење има и дабот *илушњак*.

Обнова на шумите со даб се врши со потсејување, како и со пошумување со садници. Позастапен е вториот начин поради што расадничките технологии за производство на дабови садници се доста напредни.

Во Македонија производството и употребата на садници од даб нема голема традиција. Само во некои шумски расадници во одредени години се произведуваат садници од горунот и благоноот, поретко од другите дабови. Токму затоа, ќе бидат презентирани начини за производство на дабови садници применувани во светот, од кои некои би можеле да се применат и кај нас.

од Д-Р ДАНА ДИНА КОЛЕВСКА
РЕДОВЕН ПРОФЕСОР НА
КАТЕДРАТА ЗА ШУМСКИ КУЛТУРИ
ШУМАРСКИ ФАКУЛТЕТ – СКОПЈЕ

Собирање, доработка, чување и сејва на семејто

Желадите се собираат веднаш штом ќе опаднат, или се тресат од стеблата. Првите паднати желади се неквалитетни. Собраните плодови веднаш се транспортираат до местото на доработка и се просушуваат во слој до 10 см на суво, ладно и проветриво место со често превртување. Потоа се отстрануваат сите примеси, рачно или со флотација (во вода).

Чување на плодовите се презема доколку тие не се засејат уште есента. Во принцип, желадите се чуваат во ладна, ни многу сува ни многу влажна средина, најдобро на температура од +1 °C до +40 °C. За временски период од есен до пролет, плодовите може да се чуваат помешани со крупнозрнест влажен речен песок во пластични перфорирани садови, буриња, кошови, сандаци и сл. Мали количини на желади се чуваат во слоеви со сув дабов лист и дрвени струготини или тресет. Во ладилници за чување на овошје и зеленчук дабовиот желад се чува на темп. од +1 °C до +30 °C и влажноста на воздухот 90 %.

За производство на даб не одговараат лесни, песокливи, суви почви, туку тешки, збиени и хранливи почви. При орањето не се зафаќа подлабоко од 30 см, за да се спречи развој на корени во несакана длабочина. Семето може да се сее иако за време на зимското чување развило коренче. ▶

Производни

Производство на дабови садници во класични леи

I

ПРОИЗВОДСТВО НА КЛАСИЧНИ СЕЈАНЦИ

Сејанците се со старост 1 + 0, 2 + 0, ретко 3 + 0. Тие во првата година достигнуваат висина 20-30 см, а корените длабочина 50 см па и повеќе. Ако едногодишните садници немаат потребна висина, тие остануваат во леја и наредната вегетација. Меѓутоа, тука настанува проблем со претеран раст на централниот корен во длабочина, поради што треба да се врши подрежување на корени.

ПРОИЗВОДСТВО НА СЕЈАНЦИ ВО ОБЛАГОРОДЕН СУПСТРАТ И ВО ДУНЕМАНОВИ ЛЕИ

Сеидба во облагороден супстрат е исплатлива при производство на помали количини на садници. За сетва се користат студени леи (*џарници*, односно производни објекти во форма на ровови или канали, со длабочина околу 50 см) или *Дунеманови леи*. Супстратот треба да биде со потежок механички состав, за да не се

потенцира раст на корени во длабочина. Се препорачува мешавина од илесто-глинеста почва, боров или смрчев и буков листинец, тресет, компостирана кора, речен песок и арско ѓубриво. Се препорачува есенска сетва, на 1 м² се сејат 150-200 желади или 1.2 - 1.5 кг семе, кое се покрива со остар песок и 2-3 см слој од смрчеви или борови иглици. Задолжителна е заштита на семето против штетници и болести. Семето, односно садниците, редовно се полеваат, прихраната е фолијарна, за да се избегне подрежување на корени и се поттикне формирање на коренов систем со побогато површинско гранање.

Производство на садници во облагороден супстрат под фолија

II

Технологији

ПРОИЗВОДСТВО НА СЕЈАНЦИ ПОД ФОЛИЈА

Фолијата може да се примени при производството на сејанци по било која од погоре наведените технологии: при сетва во слободна почва, во облагороден супстрат или во контејнери. Употреба на фолијата практично обезбедува порано започнување на вегетационата сезона, евентуално одредена зимска заштита на засеаното семе. Фолијата може да биде поставена фиксно или да се намести во почетокот на март. Во покриените производни површини доаѓа до побрзо р'тење на семето. До симнувањето на фолијата потребно е редовно проветрување.

Вегетационата сезона порано започнува под фолијата.

ПРОИЗВОДСТВО НА СЕЈАНЦИ ВО КОНТЕЈНЕРИ И ВО НИСУЛА РОЛНИ

Сејанците произведени во контејнери или во *Нисула ролни* по својот квалитет се слични со класичните сејанци. Меѓутоа, нивната предност е во поголемата заштита на корените, кои се обложени со тресет или сличен супстрат. Контејнерите за производство на даб треба да имаат минимум волумен 250 cm^3 и висина 15 см. Кај нас за оваа намена најпогодни се Макосад контејнери. Може да се употребат и најлонски кеси со волумен околу 0.5 литри со издолжена форма, со добро перфориран долен дел.

Нисула ролни се прават од најлонска фолија, широка 25-30 см, долга 2.5-3.0 м, врз неа се става слој од соодветен супстрат кој се набива до висина од 5-7 см. Потоа фолијата се завиткува во ролна и се врзува.

Ролната се исправа и во неа се сејат семиња од даб на растојание од 10 см. На крајот на производниот циклус корените на садниците најчесто прорастуваат во подлогата и треба да се отечат.

При производство на сејанци во контејнери и во *Нисула ролни*, покрај другите одгледувачки мерки, се применува **фолијарна прихрана**.

Нисула ролна со оформени садници

пишаните
куства за
производство
даб можат
ослужат како
рек за примена
шите расадници.
егашни услови,
ма примена ќе
сичниот начин на
ство на даб во леи.
останува проблемот
жување на коренот,
услов за добивање
со подобар квалитет.

Д Е Н Д Р

што е дендропарк?

Дендропарк претставува збирка од дрвенести растенија. Значи, на определен простор направен од човекот се развиваат и растат дрвја, грмушки и ползавици. Дендропарк најчесто се подигнува со научно-образовна цел, а може да има и културолошко значење (Паркот на толеранцијата во дворот на Воената болница во Скопје).

Дендропаркот е жива збирка од дрвенести растенија и е подигнат, пред сè како практично помагало на студентите од Шумарскиот факултет. Дендропаркот е практично училница во природа, каде се учат еколошките влијанија и интеракциските односи на дендрофлората и животната средина. Во дворното место на Шумарскиот факултет и Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје е подигнат најразновидниот дендропарк на Балканот.

Детал од
Дендропаркот
во шумарскиот
факултет – скопје

разговор со шум. инж. **БОЈАН СИМОВСКИ**
раководител на проектот ДЕНДРОПАРК
и претседател на здружението ДРЕН
разговорот го водеше **СОЃА НИКЧЕВИЌ**

„Би сакал да ја изразам мојата благодарност кон сите што активно работеле Дендропаркот да стигне она што е сега, почнувајќи од 1947 година па до денес. Во име на колежите од проектниот тим и од сите членови на Дрен ја искажуваме и срдечната поддршка до вклучениите општествени чинители во проектиот, без чие залагање успешната реализација на проектиот не ќе беше можна.“

ДЕНДРОПАРК - ПЛАНЕТАРНА УРБАНА ШУМА

ПЛАН НА ДВОРОТ НА ШУМАРСКИ ФАКУЛТЕТ
И ФАКУЛТЕТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКИ НАУКИ И ХРАНА

ПОВРШНИНА: 4 ХЕКТАРИ
ПОДИГНАТ: 1947 ГОДИНА (1950 Г. КАКО ДЕНДРОПАРК)
ДЕНДРОФЛОРА: 230 ВИДОВИ (СОСТОЈБА 2007)

ЛЕГЕНДА:

- 1 - ШУМАРСКИ ФАКУЛТЕТ
- 2 - ФАКУЛТЕТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКИ НАУКИ И ХРАНА
- 3 - ЗЕМЈОДЕЛСКИ ИНСТИТУТ
- А - ПАРКОТ
- Б1- Б2 - ЛЕТНИ ТЕРАСИ
- В - СТАКОВНИ
- Г - ШУМОКО-ОБИТНА СТАНИЦА
- Д - ПАРКОТ
- Е - ПЕШ
- Ж - ФОТОКОПИРНАЦА
- З - ГАРАЖА
- И - БИЛЕТАРНАЦА
- К - СЕНДВИЧАРНАЦА
- Л - БИЛЕД
- М - ПАРКИНГ ПЛАЦЕТЕ
- Н - СЕНДВИЧАРНАЦА
- О - ПАРКИНГ ПЛАЦЕТЕ
- П - ГАРАЖИ
- Р - ПАСАЖИ
- М - АРХИТЕКТУРА СО ЗОНИРАЊА

Мотивира на шумата
Човеку,

Јас сум благодарна на својето
ожиение во студените зимски
ноќи, пријателските ладовина на
летното сонце.

Јас сум била на својата куќа,
идејќи на својата тераса,
кроејќи на којушице ситни и дрво
од кое ја држам својото куче.

Јас сум држала на својата
мојќа, крајот на својето брво
и дрво на својата колеска.

Јас сум лебел на добрата и
црвта на убавината.

Ступај ја мојата моја...
Не умишлувај ме...

О П Ш А Р К

Најнов проект на здружението дрен е *Дендройарк – училиница во природата*, чиј раководител беше Бојан Симовски – помлад асистент на Катедрата за ботаника и дендрологија на Шумарскиот факултет во Скопје, како дел од тимот во состав: **Бојин Трендафилов** и **Никола Атанасов** – асистенти на проект и **Љубомир Нетков** – технички асистент, како и останатите членови на здружението и студенти на шфс. Целата работа на проектот се одвиваше под експертиза на д-р **Јане Ацевски** – вонреден професор на шфс, д-р **Иван Блинков** – вонреден професор на шфс, д-р **Јасминка Ризовска Атанасовска** – вонреден професор на шфс, д-р **Владимир Кољозов** – доцент на шфс и м-р **Маргарита Димовска** – асистент на Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје. Логистичка поддршка проектот имаше од Шумарскиот факултет, Одделението за животна средина на општина Гази Баба (дипл. шум. инж. **Александра Димитријевска Аврамовска**) и Факултетот за земјоделски науки и храна во Скопје.

Проектот е од програмата за национални грантови – **SECTOR**, а спроведен од Регионалниот центар за заштита на животната средина во Централна и Источна Европа – **реџ**, финансиран од Шведската агенција за меѓународен развој и соработка – **SIDA**. За текот и значењето на проектот, разговараме со дипл. шум. инж. **Бојан Симовски** – раководител на проектот и претседател на здружението **ДРЕН**.

☞ *Здружението ДРЕН, со овој проект, на некој начин ја продолжи работата на зајачањето уште во далечната 1947 година, ја верифицира работата и ја заокружи изледот на јаркот со сите карактеристики?*

Почетоците на дендропаркот се совпаѓаат со основањето на еден од првите факултети во нашата земја во 1947 година, Земјоделско-Шумарскиот факултет, кога, еден од основоположниците на шумарството во Македонија, **Ханс** ги засадил првите дрвенести растенија од земјите од целиот свет (претежно од северната хемисфера која има слични климатски особености со овој регион). Во почетокот имало засадено дури 642 вида (заедно со колекциониот арборетум во Трубареве, каде претежно имало засадено тополи за научно-стопански цели), а грижата ја водел шум. тех. **Љупчо Маневски**. Огромен труд вложувале проф. д-р **Славчо Цеков**, проф. д-р **Александар Андоноски** и проф. д-р **Радослав Ризовски**, па така дендропаркот полека го добивал своето место во науката и во образовниот процес. Од 1950 година паркот го добива и денешниот назив – *дендройарк*. Оттогаш, дел од дрвенестите видови поради абиотски и биотски фактори се исчезнати, а и просторот на којшто се развивале и растеле е намален со изградбата на неколку факултетски објекти.

☞ *Кои видови и во колкав број се застапени во моментот во дендройаркот?*

Денес, дендропаркот брои околу 230 различни дрвни вида кои успеваат на површина од околу четири хектари. Сместена на релативно мал простор, оваа дендрофлора го вбројува дендропаркот како еден од најзначајните

балкански и европски дендролошки центри. Во него се наоѓаат претставници на македонската и балканска ендемна дендрофлора, односно дрвенести растенија кои ги има единствено во Македонија или во балканските земји. Видовите што по своето географско распространување (*ареал*) ја опфаќаат Македонија, се нарекуваат автохтони или домашни видови. Исто така, се среќаваат и алохтони, односно странски (*ејзоџични*) дрвенести растенија. Нивното распространување во нашата земја е помогнато од човекот.

☞ *Дендройаркот е облагородено градско зеленило, со посебна намена.*

Во последно време, дендропаркот добива посебно значење, лоциран во централното градско подрачје, претставува т.н. планетарна урбана шума. Дендропаркот е и облагородено градско зеленило, со посебна намена. Затоа, дендропаркот може да му послужи и на секој заинтересиран граѓанин кој сака да научи нешто повеќе за надворешниот изглед на дрвенестите растенија, нивната екологија, значењето и ползата. Токму затоа, во проектот е назначена и едукативната функција на дендропаркот како училиница во природа која веќе функционира, зашто дендропаркот е посетен од сите училишта од општина Гази Баба, а постои голем интерес и од општината Карпош и други институции, училишта и студентски центри, на кои со посебна методологија на настава им се приближува содржината на дендропаркот. Архитектонскиот и Градежниот факултет најавија студентски наставно-научни посети од учебната 2008/2009 година.

Во дендропаркот на мал простор можат да се запознаат голем број дрвенести видови, што ▶

планетарна

- ▶ го прави единствен на Балканот. Токму затоа, интенција на дрен е дендропаркот да влезе во туристичката понуда на град Скопје како туристичка атракција со едукативно, научно и еколошко значење.

**☞ Во што конкретно се состојеше проектот
„Дендропарк – училишница во природата?“**

Во рамките на проектот, покрај големите информативни табли, кои всушност претставуваат дигитализиран план на дендропаркот (го изработи Божин Трендафилов и други студенти, под менторство на проф. Блинков), и покрај секој дрвенест вид е поставена информативна табличка со податоци за видот (научно и народно име, ареал на распространување, екологија, специфичност и значење на видот). Исто така, обучивме десет студенти-членови на дрен за одржување на едукативни часови за значењето на дендропаркот и неговата поврзаност со урбаното зеленило. Испечативме илјада едукативни брошури за значење на дендропаркот и неговата поврзаност со урбаното зеленило на три јазици – македонски, албански и англиски јазик. Дел од овој едукативен печатен материјал беше дистрибуиран по школите (едукативни часови), а дел ќе се доделува бесплатно на студентите-бруцоши на шфс и фзнхс. Дополнително, Шумарскиот факултет изгради прекрасен алпинетум со водена површина и камени жардиниери во чие креирање учествуваа студентите, ни обезбеди канцеларија за работа, Факултетот за земјоделски науки и храна – софтвер и хардвер, а општина Гази Баба постави урбана парковска опрема – канделабри, корпи за отпадоци, клупи за починка. Исто така, беше декларирана поддршката за внесување на дендропаркот во дуп како единствен научно-едукативен скапоцен дендропарк од ваков тип во државата.

Поради домаќинско работење успеавме да оствариме заштеда со средствата, па ги искористивме за поквалитетна изработка и дополнителни (резервни) информативни таблички.

☞ За време на истражувањето на проектот имавме и ревизија од надворешни делегации. Во која насока се движее нивните виечашоци?

Во првата фаза на проектот имавме ревизија од Данска, а во втората фаза од Шведска, при што добивме највисоки оценки за целокупното водење на проектот, почнувајќи од документацијата и начинот на трошење на средствата, водењето, сè до изгледот на паркот и конечното завршување на сите цели. Дендропаркот беше со одушевување

прифатен и од учесниците на СЕРМ-2008, средба на студентите од јужно-европските здруженија на студенти на шф.

Претставниците на Финска беа одушевени од бројот на дрвенести видови со кои располага дендропаркот (Финска е позната по многу мал број на видови на дрвја), додека пак, Албанците каде има многу малку површини под шуми, беа особено заинтересирани за соработка. Интересно е да се каже дека, уште при првата презентација и прешетка по дендропаркот, Американската амбасада на целиот тим кој работеше на проектот, му понуди стипендии за последипломски студии.

☞ На 14. мај беше одржана презентација на проектот на Шумарскиот факултет во Скопје, со импозантен број на присутни од релевантни институции. Вие во име на проектот-тимот, го презентиравте проектот, а воедно и им заблагодаривте на сите кои го помогнаа ...

И ние бевме импресионирани од големиот интерес на научната јавност и големиот број на присутни од сите странски институции и амбасади во државата. Беа присутни околу 200 гости (Директор и претставници на рец – Канцеларија во Македонија, претставници на Амбасадите на Шведска, САД, продекани и наставен кадар на шфс и фзнхс, Градоначалник и претставници на огв, претставници на Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство, директори и претставници на Националните паркови во Македонија, претставници на 11 Паркови и зеленило, 11 Македонски шуми, Наши шуми, директор на геф – Канцеларија во Македонија, претставници на еар, ундп, Шведско-македонско друштво, ревизори од sida и еар, основни и средни училишта (гимназии и стручни), сопственици и менаџери на хортикултурни претпријатија, студенти, нвои, медиуми, заинтересирани граѓани и др.), што беше голема сатисфакција за сите нас, особено затоа што се работи за жива материја која треба да се одржува и надградува.

☞ Кои се плановите за одржување и афирмација на дендропаркот?

Проектот предизвика позитивни реакции кај стручната јавност и кај сите кои имаат позитивен однос кон животната средина.

Понатаму планираме (доколку добиеме средства), да поработиме на осветлување на дендропаркот, оградување на целата површина, со што таа ќе се заокружи како посебна, обележена целина. Направивме веб страна на дендропаркот ▶

УРБАНА ШУМА

ЗДРУЖЕНИЕ ДРЕН

Здружението на студенти на Шумарски факултет ДРЕН е основано во Скопје, во 1999 година, од страна на ентузијастички и амбициозни студенти на шумарскиот факултет. Основни дејности на ДРЕН се: поттикнување на активности кај студентите од шумарство и озеленување и унапредување на животната средина за збогатување на нивните стручни познавања и искуства, обезбедување и дистрибуција на информации до студентите од областите на шумарство и животна средина, претставување на нивните професионални интереси на меѓународен план, како и размена на студенти преку меѓународна соработка со сродни факултети и стручни невладини организации. Членовите на ДРЕН се успешни студенти, со висок просек на студии, постдипломци (на Шумарскиот факултет во Скопје и надвор од земјава). Голем дел од поранешните членови сега се вработени во престижни институции и организации. ДРЕН е членка на Меѓународната организација на студенти од Шумарството (ИФСА).

Насловната страница на едукативната брошура за промоција на Дендропаркот

Изгледот на информативните таблички за секој дрвенест вид

► (www.sf.ukim.edu.mk/dendropark), достапна на сите заинтересирани, а со организирана посета од страна на туристички агенции, се надеваме на комплетна афирмација на овој единствен по содржина објект на Балканот. Исто така, постои можност брошурите да се продаваат во соработка со туристичките агенции.

За одржување и унапредување на дендропаркот се грижи Шумскоопитната станица при шумарскиот факултет. Дрвенестите растенија што се особено отпорни на аерозагадување претставуваат вистинска можност за ползување во урбана средина. Едновремено, тие се и вистински прочистувачи на загадениот воздух.

Со правилно подигнување на зелени површини, и особено со соодветна нега потоа, се создава традиција во подигање, одгледување и унапредување на зелените површини во урбана средина и развивање на култ кон зеленилото. *Важноста на зеленилото уште повеќе добива на значење, ако се знае дека е сè поголема концентрацијата на популација во градските средини, а со тоа и притоа високиот што се врши врз животноста средина.* 🌳

„ПРОЕКТОТ ПРЕДИЗВИКА ПОЗИТИВНИ РЕАКЦИИ КАЈ СТРУЧНАТА ЈАВНОСТ И КАЈ СИТЕ КОИ ИМААТ ПОЗИТИВЕН ОДНОС КОН ЖИВОТНАТА СРЕДИНА“

Шум. инж. Бојан Симовски е помлад асистент на Катедрата за ботаника и дендрологија (сите предмети од оваа катедра), претседател во заминување на здружението на студенти на Шумарскиот факултет ДРЕН. Дипломира на насоката Озеленување и унапредување на животната средина. Успешно ја водеше работата на проектот Дендропарк – училища во природа, како раководител на проектот. Добитник е на Инженерски прстен од Инженерската институција на Македонија, награда која веќе пет години Претседателот на Р. Македонија, г-дин Бранко Црвенковски им ја доделува на најдобрите студенти од инженерските институции. Наградите беа доделени на 4 јуни оваа година во Плаошник – Охрид.

Добитник е и на медалјон со лик на Св. Кирил и Методиј, кој го додели Ректорот на УКИМ, проф. д-р Ѓорѓи Мартиновски, за најдобар дипломиран студент на Шумарскиот факултет во 2006 / 2007. Според податоците од деканатот е еден од најдобрите студенти што дипломирале на Институтот за шумарство на шф. Личност со големи познавања и желба за надградба во струката и лични афинитети кон културата и природата.

РЕАКЛИМАТИЗАЦИЈА НА ЕВРОПСКИОТ БИЗОН – ЗУБР

ПОГОЛЕМАТА ПОНУДА ЌЕ ОВОЗМОЖИ ПРОДАЖБА НА ПАКЕТ АРАНЖМАНИ ЗА ЛОВ НА АТРАКТИВНИ ВИДОВИ ДИВЕЧ. ВО МАКЕДОНИЈА ВАКА ФОРМИРАНИТЕ ПАКЕТ-ПОНУДИ МОЖЕ ДА БИДАТ ПО ПРИМЕРОТ НА ЛОВНИТЕ ПОНУДИ ОД НЕКОИ АФРИКАНСКИ ДРЖАВИ КОИ ВАЖАТ ЗА НАЈОРГАНИЗИРАНИ И НАЈБАРАНИ ЛОВНО-ТУРИСТИЧКИ ДЕСТИНАЦИИ ВО СВЕТОТ.

ОД М-Р СЛОБОДАНЧО КЛИМОСКИ

Анализирајќи ги состојбите и нивото на развој на ловството во нашата држава, констатирано е дека треба да се преземат соодветни чекори во насока на приближување на ниво од Балканските земји, кое кај одредени земји воопшто не заостанува зад европското, односно светското.

Меѓу другото треба што поскоро да се преземат мерки за проширување на понудата за лов преку збогатување на нашите ловишта со најразлични автохтони и алохтони (што можат да се приспособат) видови дивеч кои на светскиот пазар се доста барани и имаат добра цена. Покомплетната т.е. поголемата понуда ќе овозможи продажба на пакет аранжмани за лов од атрактивни видови дивеч во Македонија од кои може да се реализира не така мала сума на пари. Вака формираните пакет-понуди може да бидат по примерот на ловните понуди од Африка и во некои држави на овој континент, кои, патем кажано го носат епитетот за најорганизирани и најбарани ловно-туристички дестинации во светот. Во ваквите пакети се нудат *big five* – најголемиите пет животни во Африка (лав, леопард, слон, носорог и бафало-бизон). Ваквиот лов е проследен со висока доза адреналин. А аранжманите обично траат 21 ден и чинат по \$ 1 400 дневно по човек за логистика, ако на ова се додаде и заработката од застрел на трофејот, вкупната сума достигнува повеќе од \$ 200 000.

Оформувањето на слични атрактивни понуди во Македонија кои не би чинеле помалку

од 20 000 € бара вклучување на видови како што се дивокозата, дивата свиња, волкот, срндакот, мечката (во лимитирани лиценци) но и соодветни видови дивеч кои со успех би се интродуцирале или реинтродуцирале врз основа на соодветна постапка и стручен проект.

Враќање на европскиот бизон – зубр (*European bison*)

Во насока на комплетна ловна понуда, голем интерес во Европа, а последните децении и во нашето поблиско опкружување Романија, Србија и Бугарија е свртен кон европскиот бизон – зубр, некогаш широко распространет дивеч, а како резултат на човечката негрижа до Првата светска војна, скоро истребен.

Според анализата на дипл. инж. Љубиша Мариновиќ до 1914 година постоеле две крда на бизони кои што броеле неколку стотини примероци и тоа во Бјеловашка прашума во Полска, во Литванија и Кавказ. Овие крда Руското царство ги ставило под заштита. Во текот на Првата светска војна опстанокот на овој вид бил доведен во прашање при што неговата бројност била рапидно намалена. По окупацијата на Литванија, од страна на Германија, овој вид бил ставен под заштита. Тоа траело кусо време бидејќи потоа започнала Октомвриската револуција по која наскоро исчезнале бизоните на Кавказ и Бјеловешката прашума. Се проценува дека во текот на Првата светска војна настрадале околу 700 бизони. (*S. Perozina – La Caccia*)

Во понатамошниот период, Полска се зафаќа со заштита на зуброт и продолжила со реинтродукција на бизоните во Бјеловешката прашума. Така во 1935 година внесени се четири бика и пет крави кои со претходно внесените единки го обезбедиле опстанокот и побрзата репродукција со што ја преживеале Втората светска војна. Практично денешните зуброви во Европа се потомци од вкрстените четири Бјелошерски зубрици со еден кавкаски зубрак кои што биле спасени по Првата светска војна.

Во педесетите години на минатиот век во Полска постоеле 150 зуброви. Во тој период започнала реинтродукција во повеќе европски земји со што овие благородни и атрактивни животни почнуваат да ги разубавуваат шумските предели на Шведска, Украина и Словачка.

Првиот пар во Словачка бил населен во 1957 година во затворено одгледувалиште – ловиште во Татранска Ломница и уште три примероци во друго резиденцијално одгледувалиште. Следната 1958 година во Словачка продолжува населување на зубрите од Русија. Тие се прифатени во новоформирано одгледувалиште од 140 ха, а во него подигнат ограден простор (гатер) од масивна дрвена ограда со површина 27 ха, а внатре организирана во четири еднакви делови за селекција. Во одгледувалиштето во Татранска Ломница досега се одгледани повеќе од сто бизони. Одгледувањето е засновано како репроцентар за производство и фаќање на зубри и населување во други одгледувалишта и зоолошки градини. Од тука понатаму се пренесени во Чешка (Острава), Германија (Хамбург) и други природни прифатилишта со што е овозможено враќање на зубарот во националните паркови во слободната природа.

Реинтродукцијата на зуброт во земјите на источна Европа започнува во 1970. години. Во Романија се одгледува на три локалитети. Трите локалитети зафаќаат површина од околу 500 ха, а вкупната бројка на одгледувани зубри се проценува на околу сто единки.

Во половината на минатиот век Бугарија започнала со интензивен развој на националната стратегија за развој на ловството и одгледувањето на дивеч. На **Пенчо Кубадински**, кој се смета за татко на ловството во Бугарија му биле доверени 40 ловно-одгледувачки подрачја за населување на сите видови на дивеч во тие подрачја. Во тој период со потекло од Полска населил зубр во Воден. Денес во Бугарија зубрите се одгледуваат на површина од 1 000 ха со бројност од седумдесет грла.

Како исклучително диви животни бизоните се доста претпазливи и никако не дозволуваат човечко присуство на одалеченост до 150 метри. Својот опстанок и поволен потенцијал за успешна репродукција го наоѓаат на неколку десетици хектари мелиорирани пасишта и ниви. Во зимскиот период желадите од дабовите шуми им се главна храна. Во ловиштето Воден годишно се отстрелуваат три-четири зубри со трофејна вредност (златна и сребрена медалја) од околу 5 000 € по грло. Отстрелот на зубри во Белорусија со полн седумдневен аранжман чини околу 8 000 €.

Во почетокот на седумдесетите години од минатиот век во Србија во резиденцијалното ловиште **Караџорђево** биле донесени шест примероци со потекло од Полска. Со оглед на тоа што доцна ја достигнуваат половина зрелост, нивната спора репродукција до 1990 година достигнала бројност од преку дваесет единки. Набргу потоа оваа популација изумира, најверојатно како резултат на блиското сродство во неа.

Следејќи го интересот на Европските земји за заштита и спасување на загрозените и ретки видови дивеч и животни, преку учество во заеднички програми е овозможено да се врати европскиот бизон – зубр во Холандија, Швајцарија, Италија и Франција. Резултат на ваквите програми е зачувување на околу 3 500 примероци на овој вид дивеч.

Појтредна е стџрајтеија во ловстџвојто

Тука се гледа можноста за учество на Македонија во регионални проекти за интродукција или реинтродукција не само на зуброт туку и на многу други видови на дивеч. Неизбежно е да се нагласи дека европските фондови се достапни доколку имаат регионален карактер отколку апликациите да бидат само од поединечни држави.

Секако дека од страна на надлежните институции е потребно приближување на фондовите кои се наменети за зачувување на загрозените видови животни до соодветни корисници кои се подготвени за реализација на вакви проекти во Македонија. Притоа кај нас не може да се занемари традиционалниот и конзервативен начин на лов, социолошко-економското ниво на населението како и сфаќањата на ловците. Неискоренувањето на пречките од ваков карактер, ја оддалечуваат Република Македонија не само од потенцијалните фондови, туку и од европската интеграција воопшто. Затоа во Македонија е потребно донесување на соодветна стратегија за развој на ловството. Со оваа *Стџрајтеија* би се опфатиле следниве акти:

- * утврдување на соодветните подрачја во кои би се вршела аклиматизација и реаклиматизација на дивеч;
- * прогласување на репроцентри за загрозени и стопански значајни видови дивеч;
- * дефинирање и утврдување природни резервати;
- * донесување на коренито изменета законска регулатива и др.

Со донесување на адекватна законска регулатива, би се решил проблемот со криволовот и би се подобрила евиденцијата на застрел кај крупниот дивеч. За тоа е потребно воведување на задолжителна употреба на трофејна апликација (TAG), со што конечно би се ставил ред во реализација на планскиот застрел на дивечот предвиден со *Поседниите ловностџвојански основи* во Република Македонија. 📌

*Таму каде штио Тоше Проески го наоѓаше својот мир
...во Манастирот Св. Преображение во Крушево*

Наскоро со квалитетно хортикултурно решение

*На 1570 м надморска височина, целиот
манастирски комплекс на чудесен начин
се вклопува во прекрасниот планински пејсаж.*

На осум километри северно од Крушево, во билото на Бушева Планина, на потегот Ручало се наоѓа Манастирот во изградба Св. Преображение. Додека за Крушево со сигурност се знае дека е највисоката градска населба не само во Република Македонија туку и на Балканот, според надморската височина (1570 м), и за Манастирот Св. Преображение несомнено може да се рече дека спаѓа во редот на највисоките во своето опкружување. Но, не е тоа најважното, зашто овој манастир стана нашироко познат по еден од неговите водечки ктитори, а тоа е **Тоше Проески**. – *Тука јо наоѓам својот мир*, не ретко знаеше да рече Тоше неуморно работејќи на изградбата, воедно и донирајќи во Манастирот Св. Преображение.

Тоше Проески беше еден од водечките ктитори во Манастирот

Овој манастир се гради врз темелите на некогашниот сличен објект чие датирање, според скромните истражувања, се лоцира некаде помеѓу XI и XIV век. Сегашниот манастир во изградба Св. Преображение моментно го сочинуваат манастирската црква – трикорабна базилика по примерот на некогашната, и зградата на конакот во јужниот дел на манастирскиот комплекс.

По трагичното загинавање на Тоше Проески, работите на доградбата на Манастирот видно се интензивираа. Покрај учеството на локалното население, за доизградба на Манастирот евидентен е големиот интерес и кај разните донатори од земјава и од странство, а тука се и мошне крупните зафати што ги презеде Владата на Република Македонија. Имено, веќе во завршна фаза се работите од изградбата на патот од месноста *Слива* до самиот манастир. На овој пат чија вкупна должина е 3 050 м, со ширина на коловозот од 5,5 м, уште во пролетните месеци беа извршени земјените работи, а деновиве во тек е асфалтирањето. Инвеститор е Министерството за транспорт и врски, а работите ги изведува Конзорциумот *Конструктор-инженерини* дд Сплит и *Македонија-инвести* доо Скопје, со подизведувачот *Маврово инженеринг* – Скопје. Работите на асфалтирањето се очекува целосно да завршат до крајот на месец јули, вклучувајќи го и уредувањето на двете паркиралишта во непосредна близина на манастирот, така што сето тоа ќе биде ставено во функција пред почетокот на илинденските чествувања и спроти празникот *Св. Преображение*.

Во меѓувреме во кругот на Манастирот, како и врз зградите на црквата и конакот, скоро секојдневно се работи на расчистување на просторот и довршување на градежните работи. Овие работни акции ги координира Иницијативниот одбор за изградба на манастирот, а во нив учествуваат доброволци од месното население. За восхит е фактот што не ретко во овие акции можат да се сретнат учесници од Белград, Загреб и други места од поранешните југословенски простори, кои на тој начин ја изразуваат својата симпатија и почит кон ликот и делото на Тоше Проески. Сепак, ове работни акции се најмасовни во саботите и во неделите, кога меѓу *акцијашките* најбројни се младите – другарите и врсниците на Тоше. Се уредува просторот, се прават дренажи, се отстрануваат непотребните градежни материјали и отпадоци, се монтираат изолациони материјали, се бетонира подот на 40 метри долгиот ресторански простор во приземјето на конакот и слично.

Вреди да се подвлече дека целиот манастирски комплекс на чудесен начин се вклопува во прекрасниот планински пејсаж во поширока просторна смисла, иако непосредната околина на манастирот сеуште наликува на градилиште. Тоа ќе биде така сè до завршувањето на финалните градежни и занаетчиски работи што забрзано се изведуваат во пресрет на празникот *Св. Преображение*.

Во меѓувреме се прават темелни подготовки за хортикултурно уредување на дворот на Манастирот и неговата непосредна околина. За таа цел, од неодамна е во тек проектот на Шумарскиот факултет од Скопје со кој раководи помладиот асистент Бојан Симовски – дипломиран инженер по озеленување и унапредување на животната средина. Проектот предвидува комплетно хортикултурно уредување на Манастирскиот комплекс Св. Преображение во близината на Крушево, се разбира со избор на такви растителни видови што ќе можат успешно да вуреат на конкретните климатско - почвени услови имајќи ја предвид надморската висина на која се наоѓа манастирот.

Се очекува, садниците за реализација на овој атрактивен еколошко - естетски и добротворен зафат да бидат донација на ЈП Македонски шуми. 🌱

Дали некогаш сте се запрашале како никој не се заразил за време на христијанските обреди на света причест, кога неколку стотини особи пијат вода со една лажичка? Или, пак, како европското благородништво преживувало без никакви жртви, периоди на епидемијата на чума и колера, кои ги покосиле нивните поданици? Или, зошто на некои од царските дворони се јадело со сребрени прибори за јадење, иако тие ги имале сите предуслови да употребуваат златни прибори за јадење?

Одговорот е едноставен – заради сребротото!

од СОЃА НИКЧЕВИЌ

Колоидната сребрена вода

на човечкиот организам многукратно му користи, повеќе од кој и да е досега познат препарат во спречувањето и лекувањето на инфекции, како и во јакнењето и отпорноста на организмот.

Сребротото делува како катализатор, запирајќи одредени ензими кои се во составот на бактериите, вирусите и габичките. Во контакт со сребротото, овие предизвикувачи на болести набрзо остануваат без кислород и храна и брзо се распаѓаат. Организмот ги отстранува со својот метаболизам, лимфен состав и органите за лачење. Овој процес е брз и ефикасен, па затоа микроорганизмите не можат да мутираат и да стекнат отпорност на колоидното сребро. Само неколку од нив се резистентни, што е добро, зашто некои микроорганизми се потребни за функционирање на органите кај човекот. Покрај тоа, честичките на колоидното сребро се толку мали, што без никаков проблем се излучуваат од телото за 24 часа.

Според најновите истражувања, сребротото се појавува како чудо на модерната медицина. За споредба: антибиотикот може да уништи десетина вида на патогени организми, додека сребротото-дури 650! И згора на тоа, сребротото во форма на колоид е целосно безопасно за човечкиот организам.

Колоидното сребро (*сребрената вода*) е природен лек на 21. век, со кој се излекувани милиони луѓе. Потврдени се регенеративните можности на сребротото, особено на органите како: црниот дроб, коските, меките ткива, па дури и на мозокот. Покрај тоа, колоидното сребро ги зајакнува електричните и имунолошките системи на организмот давајќи му сила, енергија и виталност.

Сребротото во нашето тело

Сребротото во нашето тело го внесуваме, како и останатите минерали – преку храната, односно од земјата, што би било нормално порано, а и сега. Денес со индустрискиот развој на земјоделството и масовната употреба на вештачки ѓубрива, површинскиот слој на почвата изгубил 85 % од резервите на сребро. Затоа, нашата исхрана е сиромашна со сребро. Недостигот на сребро предизвикува пореметување на одбрамбените сили на организмот, слабост кон сите видови на болести, што е можност за големиот пораст на малигни заболувања во последно време.

Што е колоидно сребро?

Колоидната сребрена вода е колоид-течност во која се наоѓаат многу мали честички на сребро од 0,001 микрон во размер. Концентрацијата на овие честички е 5 ppm, што значи дека на еден милион честички на вода, доаѓаат само пет честички на сребро. Тие честички се толку мали што на нив не делува силата на гравитација, тие не се таложат на дното туку постојано остануваат рамномерно распоредени во течноста. Колоидот

е најдобар начин на примена на среброто во медицината, зашто клетките и телесните течности на сите живи суштества се токму во колоидна состојба. Затоа телото многу полесно го прифаќа лекот во колоидна состојба.

Класичните лекови, претежно се во кристали кои телото прво треба да ги претвори во колоид за да ги искористи, а тој процес се одвива во органите за варење. Затоа повеќето синтетски антибиотици попатно ги убиваат и корисните бактерии на цревната флора. Колоидното сребро, пак, многу брзо се излачува во крвта и така не предизвикува непријатни споредни појави.

Колоидната сребрена вода е природен, сигурен, неотровен антибиотик, ефикасен во уништувањето на повеќе од 650 предизвикувачи на болести, вклучително и вирусите, бактериите и габичките. Пред 1934. година, кога е откриен пеницилинот, среброто бил единствен лек за многу болести, но многу скап. Во 1983. година, Министерството за здравје на САД, го признало колоидното сребро како лек без штетни последици, кој може да добие без рецепт. Со брзиот развој на индустријата на антибиотици, среброто било заборавено. Голема улога во тоа имала и логиката на профитот, имено, во тоа време фамилијата Рокфелер го имала контролниот пакет на акции во сите американски фармацевтски куќи. После неколку десетлетија, глобалните фармацевтски компании и стотици нови антибиотици не ја докажале до крај својата ефикасност. Многу бактерии станале отпорни на овие лекови, токму поради широката и неконтролирана употреба, како и заради употребата на антибиотиците во одгледување стока. Вирусите останале недопрени.

Развојот на туризмот и миграцијата на населението довеле до ширење на локалните егзотични заразни болести по целата планета (маларија, вирус на ебола, шигел). Опасноста од био-тероризам и инцидентите со Антраксот, го вратија среброто во центарот на внимание. Уште од 1887 година е познато дека растворот од сребро многу брзо ги убива спорите на Антраксот. Од ова произлегува дека научно е докажана моќта на колоидната сребрена вода како антибиотик и средство против сите видови инфекции. Дополнителен квалитет е тоа што честичките на сребро се толку мали што ја пробиваат клеточната мембрана, што е единствен начин да се убијат вирусите кои се размножуваат во клетката. Спорите на Антраксот и на антибиотици отпорните *Stafilokokus* и *Pseudomonas* се наоѓаат меѓу оние микроорганизми кои многу брзо се уништуваат во допир со сребро. До сега не е по-знато ни еден вид на патогени микроорганизми кои во лабораториски услови, во допир со среброто може да преживее подолго од шест минути!

Наспроти докажаната опасност од употребата на модерните лекови, ризиците од употреба на колоидна вода не постојат, а споредни ефекти се многу ретки. Среброто се употребува како дезинфекционо средство, за прочистување на водата, НАСА го употребува за подготовка на питка вода во вселенските бродови. Регистрирањето на лекови врз база на сребро оди многу споро заради отпорот на фармацевтските куќи кои во тоа гледаат конкуренција и загрозување на профитот. Затоа сребрената вода може да се продава во САД само како *минерален догајџок*, но производителите не можат јавно да изјават дека овој производ може да излечи било која болест.

Начин на употреба

Колоидната сребрена вода треба да се употребува секојдневно. Може да се употребува превентивно за јакнење на имунитетот на организмот, против инфекции и други заболувања. За да се постигне ефектот, задолжително е употребата на сребрената вода со пластична или стаклена лажица или чаша. Доколку се употребува метална лажичка, таа за кусо време ќе стане посребрена и со толку помалку лековити честички, колку што би требало да стигнат во вашиот организам.

Лажичка сребрена вода, три до четири пати дневно, земена на празен stomak, вообичаено делува превентивно. Најефикасно е да се стави под јазик и да се чува пет секунди, па после десет секунди да се плакне устата пред да се проголта. Колоидната сребрена вода е без вкус и личи на обична вода, а уште од усната празнина се апсорбира во крвта. Како споредна појава при ваква употреба, ќе се забележи побелување на забите, заздравуваат нештата и го сменува непријатниот здив и се намалува појавата на кариес. Со употреба на сребрената вода се спречува појавата на епидемиолошки заболувања и респираторни болести, телото се прочистува од натрупани паразити

Колоидната сребрена вода треба да се употребува секојдневно.

Опасност од употреба на колоидната вода практично не постои, а споредни појави се многу ретки.

- и микроорганизми, се нормализира метаболизмот и телесната тежина.

При акутни инфекции се препорачува употреба на две лажички секои два часа, со што се одржува постојана концентрација на сребрени честички. Терапијата трае до елиминирањето на симптомите, што зависи од болеста и трае од 24 часа до неколку недели. Препорачливо е продолжено лекување и по снемнувањето на симптомот, во доза од четири лажички дневно, со што ќе се елиминираат сите

патогени бактерии за кои не сме свесни и ќе се воспостави имунолошка рамнотежа во организмот. За надворешна употреба (кожни болести, псоријаза, рани, изгореници, акни, чиреви и други промени на кожата), колоидниот раствор се нанесува директно на критичното место најмалку три пати на ден. После тоа се превиткува раната вообичаено. Зараснувањето е брзо и ефикасно, без компликации, инфекции и лузни.

На сличен начин се употребува и при третирање на акни и себореа. При настинки и воспаление на синуси, се ставаат две-три капки, три пати дневно во нос. Исто може да се третира и воспаление на увото. Респираторните инфекции, алергиската кашлица и бронхитот, најбрзо поминуваат со инхалирање или распрскување на колоидната вода низ просторот или со директно прскање во уста. Не треба да се загрева!

Колоидното сребро може да им помогне и на домашните миленичиња и тоа како терапија, кога се болни или по неколку капки во водата за пиење за превентива, на овој начин се уништуваат паразитите и бактериите. Колоидната вода успешно се применува и во лечење на болести кај крупниот и ситен добиток. И покрај сите карактеристики на колоидната вода, треба да се знае дека се работи за помошно лековито дејство, што не ја исклучува консултацијата со лекар.

Колоидното сребро не е штетно

Среброт не е тежок метал. Сосема е нетоксичен и неалергичен. Бидејќи среброт е во колоиден облик, не постои опасност од предозирање. Ова е битно, затоа што од антибиотици и други лекови може да го оштетат црниот дроб и бубрезите. Опасност од употребата на колоидната вода практично не постои, а споредни појави се многу ретки. Може да се добијат симптоми на благ грип, кои ги снемнува по некое време и со употреба на дестилирана вода. Официјална потврда за неотровноста на среброт може да се најде во препораките за квалитет на водата за пиење на Светската здравствена организација, каде стои: *Не е потребно да се истражуваат горните граници на количината на сребро во водата, затоа што не е штетно по здравјето на човекои.* Следејќи ги овие препораки, новите стандарди за вода за пиење на ЕУ немаат горна граница за количината на сребро во водата за пиење. Напротив, Светската здравствена организација, ЕУ и Агенцијата за зачувување на животната средина на САД, посебно го препорачуваат колоидното сребро како најјако дезинфекционо средство за вода за пиење во концентрација од 80 ppm.

Малку историја

За лековитата моќ на среброт знаеле уште Старите Грци. Во текот на долгите воени походи забележале дека благородниците никогаш не се разболуваат, додека трупите на пониските слоеви масовно умираат од дизентерија. Причината за тоа е што повисокиот сталеж јадел од сребрени садови. На островите во Егејското море се пронајдени докази за вадење и екстракција на среброт уште 3000 години пред Христа. Среброт има своја важна улога во грчката и римската митологија. Аполон, богот на вистината и светлината, учител по медицина, секогаш е прикажуван со сребрен сад во рацете. Неговата сестра Артемида, кога ја изгубила раката во борба, добила друга, сребрена, како симбол на излекување.

И во источната култура, моќта на среброт е почитувана. Во древниот систем на чакрите – систем од седум свети енергетски центри на нашето тело, среброт е изедначено со шестата чакра, позната како *џирејџо око*. Во ведскиот систем на размислување, потеклото на болеста се објаснува со губење на рамнотежата во човековиот енергетски систем. Ведите препорачуваат употреба на чисти минерали кои ќе помогнат да се врати енергетската рамнотежа. Среброт тука има многу важна улога како прочистувач на црниот дроб и сите телесни течности.

Средновековните алхемичари, европските и арапските, му давале голема важност на среброт, кое во нивниот систем заземало истакнато место меѓу седумте метали. Погolem број на алхемиски постапки се однесувале на обид за оплеменување на другите метали со својства на сребро, со постигнување на сребрена боја како симбол на апсолутна чистота. Во алхемиските теории, среброт секогаш се поврзува за месечината и лунарните влијанија. Било што да работеле алхемичарите во своите лаборатории, во европскиот среден век, пак благородништвото било тоа што уживало во благосостојбата која ја носи среброт. На сите дворови кои нешто значеле се употребувале сребрени садови и прибор за јадење. Ако се работело за престиж, логично би било да се употребува златен прибор! Во секој случај, додека поданиците им умирале од разни епидемии, тие и нивното окружување останувале недопрени.

Сребрените лажички ги штителе од сите несреќи на тоа време. Среброт е многу мек метал, па со храната тие внесувале и сребрени честички. Резултатите на тоа биле слаба синкава пигментација на нивната кожа, денес позната како *арџирија*, и затоа останала додавката *сина крв*. Современите конзументи на сребро, за жал нема да станат со *сина крв*, зашто колоидното сребро не се таложи во организмот. Интересно е дека православните храмови за време на причест секогаш употребуваат сребрени лажички. И покрај тоа што за време на обредот ја употребуваат стотици луѓе, од кои веројатно некој има некаква инфекција, никогаш не се случило заразата да се пренесе.

Враќање на сребројџо

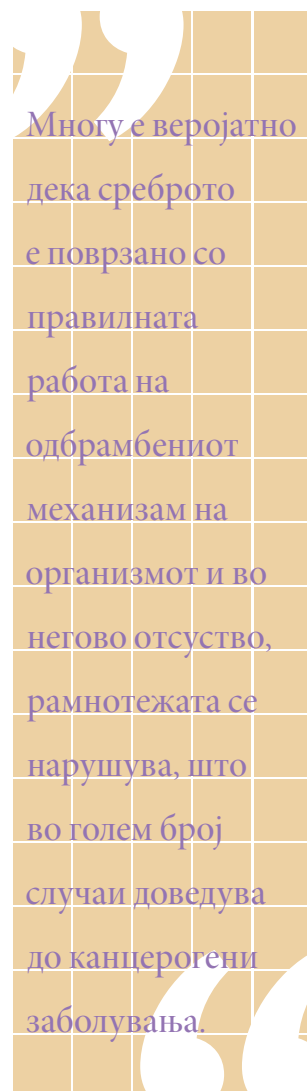
Среброт, на голема врата се враќа во научните лаборатории во доцните 70-ти на 20. век кога екипа на лекари од Универзитетот *Вашињџон*, во Сент Луис, случајно ги откриле неверојатните резултати во уништувањето на микроорганизмите, кои ги заинтересирале и другите научни кругови. Секако сето ова останува далеку од очите на јавноста. Се додека научните сознанија и најновите технологии не го довеле колоидниот раствор на разумна цена на чинење, не постоеле услови за масовна употреба на овој раствор. Најдобро би било кога во водата за пиење би се додавале честички на колоидно сребро – сите би биле поздравни! Резултатите од испитувањата се неверојатни! Во концентрација од 30 ppm колоидното сребро ги уништило бактериите скоро два пати побрзо, но научниците заклучиле дека и во многу помала количина, растворот е ефикасен. На списокот на бактерии кои може да се уништат се сите досега познати бактерии.

Д-р Роберт Бекер, професор по ортопедија на Универзитетот во Њујорк, познат истражувач на примената на среброт во медицината, ја забележал врската меѓу ниското ниво на сребро во организмот и спората регенерација на коските.

Д-р Гери Шмит, познат американски истражувач на канцерогени заболувања пишува: *Многу е веројатно дека сребројџо е поврзано со иравилнајџа работџа на одбрамбениот механизам на организмот и во нејово отисусџво, рамнотежата се нарушува, што во голем број случаи доведува до канцерогени заболувања. Мислам дека недостигајџокојџ на сребро е главна иричина за канцерогениџе заболувања и нивниот иорастџ во светиотџ. Исџиџувањаџа иокажаа дека со ирисусџво на сребро, канцерогениџе клетки иресџанувааџ да се развивааџ и ителџо се ойоравува. Коџа нивоџо на среброџо се намали или вооџиџо ио нема, канцерогениџе материџи неџреченоно се развивааџ.*

Во неколку лаборатории се правени испитувања и на, во моментов, најразорниот хив-вирус. Иако се потврдени осум документирани излекувани случаи со помош на сребро, на хив-позитивни болни тоа не значи дека е пронајден лекот за оваа болест, но во секој случај среброт може да помогне во враќањето на отпорноста на организмот. Интересен е случајот на д-р Бјорн Норденстром од Шведска кој постигнува голем успех во лечењето на рак на дојка со посебен метод: тој става игли од чисто сребро директно во канцерогеното ткиво и пропушта слаба струја низ нив и така го уништува. *Коџа среброџо би било ирисусџно, клџйџкиџе на канцерогено тџкиво би се дџиференцирале и ителџо би се ойоравило* – вели д-р Смит, врз основа на своите испитувања.

Има многу прашања во врска со колоидното сребро, а одговори малку! Сепак, се повеќе научници во светот се посветуваат на овие истражувања за општа корист и добробит на човештвото. 📌

Многу е веројатно дека среброт е поврзано со правилната работа на одбрамбениот механизам на организмот и во негово отсуство, рамнотежата се нарушува, што во голем број случаи доведува до канцерогени заболувања.

Состојба, економска улога, и стопанско значење на Приватните шуми во Република Македонија

За вкупното стопанство и за шумарството на една земја или подрачје, не би требало да има посебно влијание сопственоста на шумите односно шумското богатство. При тоа, од општествено - економски аспект, за шумарската наука и практика е примарно да се обезбеди зачувување и трајно унапредување на шумскиот фонд, како од аспект на материјалните користи на шумите, така и од аспект на нивните многубројни општокорисни функции.

од ПРОФ. Д-Р БЛАЖО ДИМИТРОВ

Меѓутоа, при остварување на шумско-стопанската политика, сопственичката структура на шумите, заради бројните карактеристики и специфичности на шумското стопанство, имала значително влијание. Во минатото па и денес, во поголемиот дел од светот, односно поголемиот број земји, се присутни различни облици на сопственост на шумите, при што најзначајни или најзастапени се државната и приватната сопственост. Секако, самата сопственост се определува и дефинира како уставна категорија, која потоа се преточува во посебни законски и подзаконски акти.

Во периодот по Втората светска војна па се до крајот на осумдесетите година од минатиот век, на подрачјето на земјите од поранешната Југославија, биле доминантни општествената (*државна*) и приватна сопственост на шумите. Имено, со исклучок на Р.Словенија со доминантна приватна сопственост на шумите од 63,7 % и потесното подрачје на Р.Србија со 56,3 % приватни шуми, во другите републики пореовладува општествената односно државната сопственост. На ниво на поранешната СФРЈ, 1/3 или 33,9 % од шумите се во приватна сопственост. Процентот на приватните шуми е најмал во Р.Македонија од само 9,8 %.

Каква е состојбата на шумите според сопственоста во другите земји од поранешна СФРЈ денеска, немаме релевантни податоци. И за Р.Македонија, со оглед на тоа што не е направен нов попис на шумскиот фонд (последниот е од 1979 година), не може со сигурност да се каже ниту за процентот на приватните шуми, ниту за одделните структурни карактеристики на шумскиот фонд т.е. за квалитет и за производната способност. Меѓутоа, според статистичките податоци што се даваат на крајот на секоја година, на пример од околу 947 653 ха под шуми

(состојба крај на 2004 год.) само околу 101 779 ха или 10,7 % се приватни, а другите 845 874 хз или 89,3 % се државни шуми (Извор: СГРМ - 2005, стр 433).

Секако дека состојбата на шумите и шумскиот фонд во Р.Македонија, гледано историски, како по површина така и по намена, видов состав, форма на одгледување, па и според сопственоста имала значителни промени. Така, според статистичките податоци од периодот пред Втората светска војна (1938 година), шумите зафаќале околу 615 261 ха или околу 24 % од подрачјето на денешна Р. Македонија. Од тие површини 26,3 % биле државни шуми, 58,5 % селски и општински, 13,8 % приватни и 1,2 % манастирски и црковни (Димитров, Б. (2003): *Економика на шумарството*, Книга прва (Макроекономика), Скопје, стр 129).

Статистичките податоци за шумскиот фонд од 1938 година, практички се користени се до Втората светска војна но и потоа, односно се до 1947 односно 1953 година, кога врз основа на т.н. *брза инвентаризација* направена 1947 година (податоците се публикувани званично 1953 година) е утврдена вкупна површина на шумите од околу 859 000 ха, од кои само околу 56 000 ха или 6,5 % се приватни шуми, а другите 93,1 % се општествени и околу 0,3 % се задружни. (Извор: СГФНРЈ 1956, стр 128). Од овие податоци се гледа дека вкупната површина на шумите во Р.Македонија, во однос на состојбата во 1938 година, се *зголемила* за околу 244 000 ха или 39,7 %. Во истиот период пак, површината на приватните шуми е намалена за околу 29 000 ха, што може да се земе дека е резултат на национализација и други административни мерки? Меѓутоа, можеби ваквите разлики се повеќе резултат на различната методологија на пописот на шумскиот фонд одколку реалната состојба.

Првиот попис на шумскиот фонд, според посебна методологија на подрачјето на поранешна СФРЈ и одделните републики е направен 1961 година. Со овој попис се утврдени како површините така и дрвните залихи и годишниот прираст и тоа според сопственост, намена, видови состав, форма на одгледување и слично. Според тие податоци, површината на шумите во Р.Македонија изнесува 887 517 ха, од што само околу 70 691 ха или 8,0 % се приватни а другите 816 826 ха или околу 92,0 % биле општествени шуми. (Извор: Статистички билтен *Шумарство* број 321, стр 12). Од истите податоци, може да се констатира дека шумите во приватна сопственост се со послаб квалитет и со помала производна способност. Најголемиот дел од приватните шуми односно околу 98 % се во категоријата *својански шуми*.

И според пописот на шумскиот фонд во 1979 година, од вкупно 905 653 ха шуми, приватни шуми зафаќале само 89 020 ха или околу 9,8 %. Од приватните шуми околу 97 % се *својански*. Тие се со релативно слаб квалитет и мала производна способност. Само околу 21,5 % од шумите во приватна сопственост се *високостеблени*. (Извор: Статистички преглед *Попис на шумскиот фонд во СРМ*, 1979, број 134, стр 15). И според најновите статистички податоци, како што е изнесено понапред во овој труд, од вкупно 947 653 ха шуми, приватните зафаќаат 101 779 ха или околу 10,7 % (состојба 2004 година).

Од изнесените податоци може да се констатира, дека во поглед на вкупната состојба и сопственичката структура на шумите на подрачјето на Р. Македонија, во изминатите близу седум децении (1938 - 2005 година), настанале значителни промени. Притоа, во овој период значително е зголемена вкупната површина под шуми, односно шумовитоста, како и подобрен квалитетот и производната способност на шумите. Тоа секако е резултат на планското и рационално стопанисување со шумите посебно во периодот по Втората светска војна. Меѓутоа, во споредба со другите републики од поранешна СФРЈ, шумскиот фонд во Р.Македонија е со најслаб квалитет и најниска производна способност. Додека пак, состојбата на шумите во приватна сопственост кај нас, се со уште полош квалитет и помала производност.

Исто, така Р.Македонија е една од земјите од поранешна СФРЈ е со најмал процент на приватни шуми, односно, околу 90 % од сите шуми во периодот по Втората светска војна се во општествена односно државна сопственост. Притоа, да се потсетиме дека, според податоците од пописот на шумите во 1938 година процентот на државни шуми изнесува само 26,3 %. Од претходното логичен е заклучокот, дека во периодот по Втората светска војна е зголемен процентот на општествената (државни) шуми на сметка на задружните т.е. селски и општински шуми и на шумите во приватна сопственост и тоа преку одредени административни мерки на *вообичаено*, национализација и слично (доброволно откажување од земјоделски и шумски имот, миграција село - град и слично).

Секако добар дел од *новиите* површини на шуми се создадени од поранешните земјоделски површини во ридско - планинските подрачја, кои површини од економско - социјални причини се напуштени и се преведени во *насилни* односно шумски површини, кои по природен пат се обраснати со шумски дрвја т.е. се трансформирани во шуми. Се разбира, на значителен дел од овие површини односно *голини* се вршени пошумувања по вештачки пат и претворени во шуми. Така, според

наши анализи и проучувања, само во периодот 1961 - 2000 година, во Р.Македонија се пошумени околу 200 000 ха од кои над ½ се пошумувања надвор од шумите т.е. на голени.

Со промените во општествениот и политичкиот систем во почетокот на деведесетите години од минатиот век кај нас, се создадени уставни и законски можности за трансформација на општествениот капитал во други форми на сопственост, како и денационализација на порано национализираниот имот на граѓаните.

Меѓутоа, на полето на сопственичката структура на шумите не е можно да се очекуваат позначајни промени. Тоа се гледа и од учеството на приватните шуми, кое учество, ако се земат за релевантни статистичките податоци од 9,8 % во 1979 е зголемено само за околу 0,9 % односно на 10,7 % во 2004 година. Ова од причина што, сите земјишта, вклучително и шумските и шумите кои во предтранзицискиот (социјалистичкиот) период, биле *доброволно* откажувани од страна на нивните сопственици и давани *во подарок* на државата, не се предмет на денационализација. Тоа значи дека остануваат *ијрајно* општествени, кои пак со Законот за шумите во 1997 година, сите *оштетени* шуми се трансформираат во државни.

Оттука е ограничена можноста за одредена трансформација на државниот шумски фонд односно капитал во други сопственички облици. Секако по ова прашање треба да се отвори дебата во стручните и експертски кругови, да се види искуството во другите постсоцијалистички земји. Ова посебно околу можноста или општествената оправданост за приватизација на одредени категории слабопродуктивни шуми, кои и сега се главно предмет на бесправно користење, односно сечење, узурпација и слично, а кои шуми се категоризирани како *својански* односно главна намена им е производство на дрвна маса. Се разбира, не мора да се направи класична приватизација односно *распродажба* на шумите, туку одредена форма на долгорочно *иждоуживање*, при што приватните стопанственици преку рационално работење ќе си го најдат својот интерес од што корист ќе има и државата. Впрочем и сега законите во однос на *својанисувањето* со шумите важат и за државните и за приватните стопанственици. Разликата е таа што, денес, предмет на бесправно сечење главно се државните шуми, бидејќи од еминентни кругови е оценето дека државата во овој поглед се покажува како *лош* стопанственик.

Со евентуалната трансформација на дел од државниот капитал па и шумскиот фонд, би можело да се создадат услови за влез на приватен капитал во стопанисувањето со шумите односно во шумарството, како и можности за добивање одредени *воолни* кредитни средства од европската заедница, со што би се овозможило значително подобрување на квалитетот и производната способност на вкупниот шумски фонд во Република Македонија.

**На волејто на сопственичките односи на шумите кај нас, не може да настанат
во значајни промени и од причина што во
Законот за шумите стои: Државните
шуми не се предмет на продажба,
односно нема законска можност за
приватизација на државните шуми.**

*Забот̄ е врзан
со самовилиџе и
џреџсџавува нивен
дом. Верување е
дека џод џранкиџе
на дадовиџе
се собирале
самовили и џаму
џи џравеле своџе свадби
оџџаму Самовилски Даб.
Таков даб има во село Брошџица,
Дедарско, на кој бил врзан синџир
џо кој се движеле самовили.*

дабот — дом на самовилите

од БОЈАН РАНТАША

Дабот претставува дрво за кое се врзани најмногу верувања, дрво кое со својата долговечност и грандиозна појава влева почит кај народот. Тоа е свето дрво, место за вршење на обредите, па дури и само божество.

Во словенската митологија дабот е свето дрво, поврзано со врховниот бог Перун, бог на грмотевиците. Оваа врска на дабот со громот е продолжена и во христијанството во Св. Илија, како светец на кого му се доделени громовите. Во с. Дејловце, Кумановско постои старо верување дека – ако грми на Илинден, таа година желадите ќе црвсаат и нема да родат.

Дабот е врзан со самовилите и претставува нивен дом. Верување е дека под гранките на дабовите се собирале самовили и таму ги правеле своите свадби оттаму *Самовилски Даб*. Таков даб има во село Броштица, Дебарско, на кој бил врзан синцир по кој се движеле самовили.

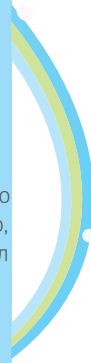
Човек ако дојде во контакт со самовилите паѓа болен. Па е потребно под овие дабови да се остави трпеза во име на оградисаниот човек. За тоа се носат по три колачиња, кои се ставаат на три различни места, заедно со други прехранбени продукти, со надеж дека самовилите ќе му го вратат здравјето на болниот:

... Кај ѝој самовилицкиој даб ќе одела жената шито лечиј за да остиајј три колачиња околу нејо како ѝиросија, на ѝри местиа, за шјој болниој – оираисаниој. Таа жената шито ги стивала ќе речела: — Ове каурско, ове ѝурско, ▶

СЕНИШТЕ ВО ЕДЕН СТАР ДАБ

→ ПРЕД ПЕДЕСЕ ГОДИНИ

бев калфа у Тимиона терзијата. Дојде Аци Мевмед Топал Оџојќ на дуќан да си крои еден абдесл'к од чоа, и си отворија муабет со Тимона за вампири и за сеништа: — Еј, море, уста Тимио, јас што сум видуал еден мака, од еден т'л'с'м идејќи од чивлико, веќе не прашуај. Ете како му кажуваше на Тимона. Во жетва време, бидејќи беше бил ацијата на чивлик, во село Мажујчишта, му текнало ноќта да иди во Прилеп, арно ама сеет немајќи, беше тргнал на полноќ, тамам во глуо доба. Терајќи си коњо, коа дошол до синоро од селото Варош, при еден стар даб и многу рашаторен (тој даб бил вет'рничав, сите селани го знаеја, арно ама ацијата не му верувал на селаните, ами шега му се биел; арно ама коа патил сам тој од тоа сениште, поверувал и на сите му раскажуал). Нејсе, коа беше дошол до дабо, видел као да беше излегло од дабо едно црно пциште и застанало на пато пред коњо, и коњо веднаш би се уплашил и фукнал со носо и с'е степенел назад. Му удри мавмузите ацијата на коњо, арно ама коњо неќел да оди од страо на песо. Сечи меса – неќел, да неќел! — Море, ја ќе поминиш – му велел на коњо – ја ќе пукниш! Удрил со мамузите, шу како од како да го престраши коњо од песо, арно ама песо с'е поеќе се големеел и се озабуал. Коа го видел ацијата, многу се уплашил и од страо не се сетил оти има за појас пиштоли; без да знаи што праи на страо, се ватил за пиштол и му свикал на коњо да бега. Колку стори коњо да бега, туку од кај што стоеше песо, се препраи на едно јаре и вреснало, та скочило од кај што стоеше и му се врлило во скуто на ацијата и ватило да му ја лижи брадата и да му ја мазни. Од страв што му дошло на ацијата, се здрвил на местото; не му текнало да го турни од скуто, али да го вати и да го врли, али да го удаи; нити па да се вати за пиштол, нити па коњо да го потера. Де море беља, де, од едно јаре уште малце ќе умреше! Стоејќи на едно место, сам коњо беше тргнал да оди и да се витка, као да носи тоар од триста ока; одел и стенчел. Дојдуајќи до една река, и пред да ја прегази коњо реката, туку од кај што беше јаре, се сторил зајак и туку си рипнал од скуто од ацијата зајако наземи и трештил да бега и прао си отиде кај дабо и тамо беше си влегол во корено од кај што беше излегол. Со видуењто оти влегол зајако во корено од дабо, беше поверуал најздраво оти во корено од дабо имало сениште и дури ќе бидел жив, се такцуваше да (не) врви ноќе кај тој даб.

▶ *едношто решетарско! – значи ќе забележела кое – чие ќе биде колачево. И ти остивавала вечершта, една ноќ да преспијаш, шпрџеза да им бидаш на самовилиите. Остивавале и ореј, леб и друго. Ушринаяа доказ им биле самовилиите. Кое колаче то изеле самовилиите – на штоа да се барааш, или в црква да ојш, или в џамија ...*

Постои верување дека на самовилските дабови се спуштаат крстат орли кои се тепаат со ламјите кои носат невреме.

На територијата на Република Македонија се среќаваат огромни дабови дрвја, најчесто *Quercus pedunculiflora K.Koch.*, од чии корени извира вода. Се смета дека водата е лековита и во одредени денови луѓето одат да се мијат и пијат, оставајќи разни дарови на неговите гранки. Такви дабови има во с. Чумово, Прилепско; *Крстиаштиош Даб* од с. Радожда, Струшко; *светиош Даб* од с. Долно Мелничани и други.

Дабовите играат и важна улога во обредите за време на некои христијански празници. Тие служат наместо олтар и околу нив се коле курбан. Таков даб има во Делчевско, каде на Ѓурѓовден се колат волови и овни. Тој даб е наречен *Ѓурѓов Даб*.

Светите дабови, особено ако се наоѓаат на таканаречените вакавски земјишта, се забранети за сечење. Се вели дека ако некој исече гранка од тоа дабје, ќе го фати голема несреќа. Дури ни старите паднати дабови никој не ги трга.

Интересно е да се знае за локалитетот *Св. Илија*, познат и како *Илиски кладенец*, кој се наоѓа во близина на с. Дејловце, Кумановско. Локалитетот претставува *култно место*, на кое се вршат обреди на Илинден. На ова место некогаш постоела голема шума од дабје која никој не смеел да ја сече, од која денес останати се десетина стари дабови стебла. Од под корењата на дабовите извира вода, која според селаните не секнува ни во најсушните години. Се раскажува предание како еден Турчин се обидел да ги сече дабовите над *Илискиот кладенец*. Штом се обидел тоа да го стори, од ведро небо удрил гром и на место го убил.

За стјежерош ...

Во народниот говор со називот *стјежер* се поистоветуваат два вида на дабови: *Quercus petraea Liebl.*; и *Quercus pedunculiflora K.Koch.* Оваа паралела постои поради сличните карактеристики кои ги поседуваат: право и високо стебло кое може да достигне и до 50 м, цврстината и долговечноста која може да достигне и до 800 години.

Како што самиот назив наведува, народот поради карактеристиките на овие дрвја, често ги поистоветувале со *стјежерош* во средината на гумното. При што стјежерот со стожерот, во својствата и светата улога се подеднакви. Обредите во некое село кои се одвиваат околу стожерот, во друго село се одвиваат околу стјежерот.

Во селата, стожерот има важна улога при вршењето и тој е секогаш од силен материјал, цврсто забиен во земјата. Изложен е на тешки надворешни влијанија и како и дабот – стјежер силно се опира на природата и цврсто стои исправено.

Важноста на стожерот во селото се истакнува со тоа што тој е изедначен со столбот и оската во космогонијата. Стожерот претставува и магичен предмет – посредник меѓу световите. Постапеноста во средината на гумното го поистоветува стожерот и со вселенското дрво, па како и нему, овозможено му е да учествува при создавањето на светот и обликувањето на културата, го изедначувале стожерот со моќните богови – демиурзи итн. На светата улога на стожерот упатуваат бројните обреди за време на празниците, каде стожерот има улога на олтар и крај него се вршеле бројни работи: канење, хранење, место за комуникација со натприродни сили, жртвопринесување, заштита, миене, дарување, китење – врзување слама, разни забрани, пластични претстави на стожерот и правење чест на гумното.

Светоста на гумното и стожерот нашле примена и во свадбената обредност во Македонија. За време на свадбата, невестата требало со метла да го измете гумното, а потоа била три пати вртена околу стожерот, најверојатно, на овој начин магиски била стимулирана нејзината плодност, богатството на новиот дом со деца, сеопштиот берикет на нивите, посебите и стоката. Онака како тоа се прави под светите дабови, каде жените одат за да бидат плодни.

Обредот на тројно обиколување околу стожерот/стежерот е забележан и за некои празници и може да се направи и паралела со тројното обиколување на црквата за Велигден со свеќа в рака. Така во с.Оздолени и с.Слатенски Чифлик на Ѓурѓовден при извршување на обредот Покрсти поворката одела до еден осамен даб среди полето, тука попот пее молитви и по три пати завртување околу дабот сите одат во црквата Св.Никола каде ги оставаат ритуалните предмети (бајрак, јајце, икони и др.).

Во с.Муроишта, Струшко, се наоѓа црква посветена на Св. Сџас. Околу црквата се наоѓаат единаесет стежери (*Quercus pedunculiflora K.Koch.*), стари околу 500 години, со дијаметар од околу два метра. Од корењата на овие дабови извира вода, за која селаните велат дека е лековите и дека ако си го измиеш лицето, ќе бидеш многу личен. Очигледно е дека тие се свети дрвја, може да се забрими дека некогаш биле дванаесет даба, поради тоа што дванаесеттото се наоѓа паднато на земја и никој не се осмелува да го тргне. Врската на овие дабови е поставена со христијанството, односно тие претставуваат симбол на дванаесетте Христови апостоли.

За бадничојќи ...

Во обичаите на македонскиот христијански народ воспоставен е посебен назив за светото дрвото кое се употребува за *Бадниковата вечер*, пред *Божик*. Тоа по правило не мора да потекнува од дабово дрво. Иако најчесто станува збор за даб, тоа може да биде и од круша – горничка (дива круша), смрека или црница, зашто се сметало дека таа е најродна, раѓа секоја година. Во секој случај станува збор за *Бадниково дрво* кое може да се сретне под називите: бадник, будник, бедник, бадникоица, бадникојца и други.

Називот на бадниковото дрво доаѓа како и самиот празник, поради адетот да се бдее цела ноќ. Таа ноќ како што запишал Кузман Шапкарев: ... *сиџе домашни луѓе не засииваат љуку ѝренокеваат будни џа од џоа се џледа дека џаа ноќ е наречена: Бадник – Будник.*

Бадниковото дрво игра важна улога во обредот на Бадник. Дрвото бива исечено од страна на домаќинот, и секогаш се бира да биде мазно дрво со по неколку шумчиња на врвот. Дрвото кога ќе се внесе во домот бива благословувано, некаде и се покрстува и посипува со жито и вино. Со што со тоа се претставува влегувањето на божеството, дедо Божик, во куќата носејќи со себе среќа и берикет. Горењето на бадниковото дрво има улога на жртва за да годината биде родна. Верувањето во родноста на годината оди дотаму во некои области, да велат дека берикетот зависи дали догорувањето на бадникот ќе го види машко или женско дете. Па затоа сите машки деца ги изнесувале, да останат само женските и тие да го видат догорувањето, за годината што следува да биде плодна.

Уште еден обичај е врзан со бадниковото дрво. Имено во Дебарско внимавале да остане едно парче недогорена гламна кое што секоја вечер од Божик до Богојавление се подгорува и се угаснува со вино – за зачувување од повреда на домашниот ситен добиток. На крајот, кога бадниковото дрво ќе догори, од пепелта се натура на овошките и кај пчелите со цел да бидат благословени родовите во годината.

За народниџе џреданија ...

Дабот крај сите свои магиски својства и важната улога е едно од дрвјата кое е често тема на народните преданија и умотворби. Започнувајќи со најпознатата поговорка запишана од Марко К. Цепенков: *Ако се фаќаш, фаџи се за дабо*, дабот е обележје на многу локалитети, настани и карактеристики во историјата на Македонија. Дабот со својата маркантност е центар на обележјето на локалитетите, но и претставува дом на натприродните сили, врата за другиот свет.

Царев Даб

Покрај старото цаде Прилеп – Велес, меѓу селата Тројаци и Царевич, Прилепско има едно место кое се вика *Царев Даб*. На ова место има еден даб и една чешма. Местото се вика Царев Даб зашто тука се одмарал Цар Самуил со својата војска во времето кога се повлекувал спрема Прилеп пред византиската војска. 📍

КОЛТАРАТ

- 1 **Лани турци поминаа,
шалките си оставија.**
- 2 **Сам дедо во гора лежи.**
- 3 **Сите деца си имаат капи,
татко им си нема.**

Отговори на гатанките: 1. биж 2. фрл 3. џпелок 1

Што е тоа?

STIHL®

И во природа сме дома